

PRIKAZI

Političko-geografska i demografska pitanja Hrvatske

Savez geografskih društava Hrvatske,
Posebno izdanje br. 9. Zagreb 1991.

Sredinom 1991. godine iz tiska je izašao Znanstveni zbornik geografskih društava Hrvatske kao posebno izdanje — svezak 8 u kojem su autori, većinom geografi, renomirani djelatnici dali svoj doprinos boljem poznavanju demogeografskih (ne)prilika u Hrvatskoj, a u vezi sa sadašnjim radikalnim društveno-političko-ekonomskim promjenama.

Zbornik sadrži 14 tema podijeljenih u 3 tematska bloka u kojima 12 autora po prvi puta objelodanjuju svoja istraživanja. Neke od obrađenih tema i način na koji su prezentirane su do sada bile i svojevrsni tabu.

Prvi tematski blok je najveći, a sastoji se od 7 članaka. Uvodni članak Stjepana Šterca daje opću demogeografsku sliku Hrvatske s posebnim naglaskom na novije razdoblje, a do 1981. godine. Njegove osnovne konstatacije ukazuju na stopu prirodnog priraštaja u Hrvatskoj koja je bila najniža u sada već bivšoj Jugoslaviji, a težila je i padu. Druga važna konstatacija je napuštanje ruralnih, a koncentracija u urbanim sredinama.

Rad Zlatka Pepeonika nam ukazuje na znatnu promjenu etničkog sastava Hrvatske nakon II. svjetskog rata.

Treći rad, rad Ivice Nejašmića obrađuje stoljetni problem Hrvatske — iseljavanje u komu najviše sudjeluju Hrvati. Skoro oko polovice Hrvata sa svojim potomcima danas živi izvan granice Hrvatske, a većina izvan granica bivše Jugoslavije.

Vladimir Žerjavić u svom radu iznosi podatke o gubitku (direktnom i

indirektnom) stanovništva Jugoslavije u II. svjetskom ratu, tema koja je uvijek interesantna i o kojoj se rado vode političke špekulacije.

Drastičan pad Hrvata u Srbiji, posebno u Bačkoj gdje ih uz Kosovo najviše ima, te kretanje broja Srba u Hrvatskoj objašnjava u svom radu Ivan Crkvenčić.

Marija Oliveira-Roca u svom radu objašnjava socio-demografsku strukturu Hrvata, Srba i Jugoslavena u Hrvatskoj i Jugoslaviji za razdoblje 1971—81.

Fenomen Jugoslavenstva, tog našeg jugo melting pota te njegovo etničko podrijetlo nam objašnjava Stjepan Šterc.

Drugi tematski blok sastoji se od 5 članaka. Tema toga bloka je analiza prostora Hrvatske u kojima Srbi imaju većinu stanovništva. Taj prostor čini 11 općina grupiranih u tri područja. Prvo područje Sjeverne Dalmacije tog svojevrsnog »hrvatskog praga analizira Ivan Crkvenčić.

Prostor Istočne Like analizira Dane Pejnović, prostor Banije i Korduna analiziraju Mladen Klemenčić i Danijel Orešić.

Kao uvod u te tri teme poslužuje rad Veljka Rogića koji analizira prostor bivše Vojne krajine s historijsko-geografskog aspekta. Dalekosežne posljedice su i danas nakon nekoliko stoljeća vidljive i prisutne u prostoru bivše Vojne krajine.

Poseban rad sa sličnom tematikom, ali u drugom prostoru koji je danas potpuno okupiran od susjedne donekadno »bratske« republike Srbije je Baranja koju analizira Andrija Bognar.

Treći tematski blok je najkraći (2 članka), ujedno i zaključni, a političko-geografske je naravi.

Mladen Klemenčić analizira, danas tako problematičnu temu, granice izvanjske i unutarnje bivše Jugoslavije, a s posebnim naglaskom na granice Hrvatske.

Posljednji rad je svojevrsni kritički osvrt djela svjetski poznatog i priznatog srpskog geografa Jovana Cvijića čiji radovi o prirodnoj osnovi Južnoistočne Europe su bili temelj suvremene geografske znanosti Srbije. Istodobno sva svoja znanja i ugled taj je čovjek koristio u svrhu širenja velikosrpskih ideja.

Na kraju kažimo da ovaj Znanstveni zbornik izlazi u pravo vrijeme i s pravim temama, a u trenutku kada je našoj domovini najpotrebniji. Da je njegovo značenje i vrijednost velika pokazuje i činjenica da je relativno velika tiraža od 1800 primjeraka rasprodana.

Aktualnost teme, a i potreba je nalagala da se taj isti zbornik istovremeno, a u sklopu već poznatih izdanja »Geographical papers« prevede pod nazivom »Geopolitical and demographical issues of Croatia« na engleski jezik u tiraži od 1000 primjeraka.

Hrvatsko izdanje sadrži sažetke na engleskom, njemačkom i francuskom dok englesko izdanje sadrži sažetke na hrvatskom, francuskom i njemačkom.

Prijevod ovog zbornika na engleskom jeziku distribuiran je širom svijeta. Vjerujem, a po prvim pokazateljima sada nakon kratkog vremena od njegovog objavljivanja i distribuiranja je to i vidljivo, da je ostavio pozitivan trag kod čitalaca. Znanstvena javnost, kojoj je u prvom redu i namijenjen, a i šira publika u domovini i svijetu vjerujem da će i preko ovog zbornika saznati kakva je bila situacija u Hrvatskoj u bivšoj SFR Jugoslaviji.

Kao prilog ovom Zborniku su karte koje prikazuju razvoj i postojanost Hrvatske od 10. stoljeća iz kojih je vidljiva njezina državnost i veličina teritorija.

Tomislav Jelić

Der bürger im Staat, Heft 3, August 1991, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, Stuttgart, 1991., 204 str.

Časopis »Der Bürger im Staat« (»Građanin u državi«) političke je tematike a izdaje se već 41 godinu. Ovaj smo broj odlučili posebno prikazati domaćoj javnosti već zbog aktualnog tematskog naslova »Jugoslawien in der Zerreißprobe« što se slobodnije može prevesti: Jugoslavija pred kušnjom raspada. To nam već dovoljno govori o brzini kojom stručnjaci iz Baden-Württemberga nastoje odgovoriti potrebama u Njemačkoj s obzirom na značajne događaje na južnoslavenskom prostoru. Ti su događaji na prostoru bivše SFRJ, posebice u Hrvatskoj dobro poznati autorima članka. U uvodniku (Hans-Georg Wehling) čitamo prvi redak: »Jugoslavija pred raspadom ili možda još bolje: kraj Jugoslavije?«. Nakon kratkog pregleda stanja u Jugoslaviji uvodnik završava prijedlogom o potrebi stvaranja zajednice suverenih država ne navodeći na temelju kojih interesa bi se ta zajednica ipak mogla ostvariti.

Na zadanu temu napisano je šest članaka od kojih svaki ima posebnu problematiku kojom se autor bavi. Svojevrsan uvod je članak Adolfa Kargera »Jugoslawien« u kojem ističe regionalne različitosti kao glavnu značajku Jugoslavije u suprotnosti prema poslijeratnoj deklarativnoj jedinstvenosti države. Pritom daje pregled po regijama oslanjajući se na regionalizaciju prema dr. V. Rogiću. Slijedi članak (Horn Sundhausen) u kojem se daje pregled povijesnog razvoja Jugoslavije od 1918. do danas. Ovdje se jasno ističe da prije 1918. južnoslavenski narodi nisu imali zajedničke države, nego su, dapače, razdvojeni u dva potpuno različita kulturna područja. Autor jezgrovito iznosi sve važne političke događaje tako da su bjelodani uzroci i posljedice prošlih i sadašnjih sukoba unutar Jugoslavije. Ljiljana Đeković u slijedećem članku piše o gospodarstvu u Jugoslaviji. Najveća je pozornost pritom posvećena dugotrajnoj ekonomskoj krizi i pokušajima gospodarskih reformi, kako prije, tako i danas. Članak (Theo Stammen i Mirjana Eilers) »Die jugoslawische Systemkrise« bavi se politič-

kim pitanjima, pozadinom sukoba, kao i mogućim rješenjima. Osnovna je poruka ovog zanimljivog članka: »Ako još uopće postoji neka mogućnost očuvanja Jugoslavije kao južnoslavenskog saveza država tada samo pod uvjetom: Razlika što je moguće više, jedinstva samo toliko koliko je najneophodnije«. Nadalje, ističemo još jedan članak Adolfa Kargerera u kojem se raspravlja o ulozi srpske manjine u Hrvatskoj koja je instrumentalizirana u svrhe velikosrpske politike. Uz prikaz podataka po popisu 1981. i priložen zemljokaz udjela Srba u općinama zapadnog dijela Jugoslavije A. Karger iznosi i konačan cilj srpske politike, a to je Gross-Serbien — velika Srbija pod, nama dobro poznatim, parolama kao »Srbija je svugdje gdje žive Srbi« i »Svi Srbi mogu živjeti samo u jednoj državi«. Na kraju, članak o »jugoslavenima« u Njemačkoj (Karl-Heinz Maier-Braun) koji je dođuše obuhvaćen, odnosno višestranost se problem promatra, ali su gotovo svi podaci na razini Jugoslavije. Tako se stalno govori o »jugoslavenima«, pa se čak govori i o problemima »jugoslavena« kao primjerice veliki udio alkoholičara, česte nesuglasice u obitelji, nanošenje povreda djeci. Raspravlja se o »slici jugoslavenskog gastarbeitera« i sl. Opravdanje autora leži svakako u službenoj statistici i raznim izvješćima istraživanja stanovništva u Njemačkoj. Autor, naime, pri kraju članka nastoji iznijeti posebno značenje Hrvata, napose u Baden-Württembergu.

Danijel Orešić

Albert BAUMGARTNER i Hans-Jürgen LIEBSCHER sa suradnicima: **ALLGEMEINE HYDROLOGIE, »OPĆA HIDROLOGIJA«**. Sveučilišni udžbenik iz Hidrologije, knjiga 1., tiskara Gebrüder Borntraeger, Berlin-Stuttgart, 1990, format 17 x 24 cm, 610 stranica teksta, 336 grafičkih priloga, 127 tabela, 39 stranica literature s 1270 bibliografskih jedinica, 37 stranica oznaka (simbola) za hidroveličine prema važećim međunarodnim standardima i kazalo stručnih pojmova na 23 stranice.

Hidrologija se tijekom posljednjih desetljeća razvila u samostalnu znanost. U zajednici s ostalim znanstve-

nim disciplinama, kao što su meteorologija, tloznanstvo (pedologija), geologija, biologija, kemija i oceanologija, istražuje pojavu, stanje i zalihe vode. Vrlo brzi razvitak znanja na polju kvantitativne hidrologije (»količina vode«) zahtijeva u okviru »udžbenika iz hidrologije« obradu pojedinih, zasebnih cjelina od strane odgovarajućih specijalista. Izdavači su predviđeli objavljivanje slijedećih knjiga »Hidrometrija«, »Regionalna hidrologija«, »Proračuni vodnog gospodarstva«, »Hidrologija za inženjere« i Sistemi vodnog gospodarstva«.

U knjizi 1., **Opća »kvantitativna« hidrologija** timski su obrađeni *pojava i zalihe vode* u atmosferi, svjetskom moru, na površini kopna i u kamenoj kori (litosferi) kao i procesi koje uvjetuje voda u tim dijelovima geosfere. Mjerne metode i hidroobrasci obuhvaćeni su samo djelomice, jer su odgovarajući naslovi u radu kao posebne knjige u okviru sveučilišnog udžbenika iz Hidrologije. Stručno-znanstveno područje suvremene hidrologije kao interdisciplinarni i multidisciplinarni znanosti o vodi, postalo je vrlo opsežno i stručno raznorodno toliko da jedan autor nije više u mogućnosti obuhvatiti sve novine. Radi toga su pojedina poglavlja »Opće, kvantitativne hidrologije« napisali različiti i mjerodavni znanstvenici. Autori potječu iz susjednih znanstvenih disciplina i njihovi prilozi su rezultirali iz novih metodologija istraživanja u sklopu navedenih specijalnosti.

Opća, kvantitativna hidrologija sastoji se od 16 poglavlja.

U 1. poglavlju (1—10) »**Što je hidrologija**« raspravlja profesor Dr. Hans-Jürgen LIEBSCHER (Koblenz) o položaju i strukturi hidrologije među prirodnim i tehno-inženjerskim znanostima.

2. poglavlje (11—42) »**Povijest hidrologije**« (Prof. Dr. Günther GARBRECHT, Braunschweig) obuhvaća pregled razvitka znanosti o vodi od predpovijesnog razdoblja preko značajne etape i prinosa grčko-rimskih filozofa do prvih mjerenja i sustavnih, egzaktnih opažanja hidropoja u 19. i 20. stoljeću.

U 3. poglavlju »**Voda kao tvar**« (43—71) Prof. Dr. Albert BAUMGART-

NER (München) obradio je pojavu, ime, značenje i proriijeklo vode. Izložio je kemijske specifičnosti i suvremena fizička svojstva vode.

U 4. poglavlju (72—81) Prof. Dr. Hans-Jürgen LIEBSCHER (Koblenz) obrazložio je »**globalni proces gibanja (kruženja) vode**« i objasnio promjene koje nastaju djelatnostima suvremenog društva.

»**Hidrosfera Zemlje**« — Zalihe-opticaj-bilanca vode, kao i značajnija prirodna i umjetna jezera predmet su 5. poglavlja (82—128). Pisac tih naslova je Dr. Albert BAUMGARTNER profesor na katedri za bioklimatologiju i primjenjenu meteorologiju Sveučilišta u Münchenu.

Isti autor je obradio i 6. poglavlje (129—191) »**Gospodarenje energijom na Zemlji**«. Vrste energije i njihovo hidrološko značenje, Prenos energije procesima zračenja. Odnosi i veze između bilance energije i bilance vode. Posebno je zanimljiva hidroklimatska klasifikacija kopnenih dijelova Zemlje.

U 7. poglavlju (192—232) prikazan je »**prenos vodene pare u atmosferi**« i njezin utjecaj na hidrološke procese (Prof. Dr. Michael HANTEL, Wien).

8. poglavlje (233—270) »**Padalina**« napisali su Dr. Bruno FEDERER i Prof. Hans SCHIRMER (Offenbach). »*Izlučivanje vodene pare iz zraka u krutom ili tekućem obliku (stanju) na površinu Zemlje nazivamo padalinom*«. Iako je padalina glavni izvor vode na Zemlji procesi njezina stvaranja (nastanak) još uvijek nisu zadovoljavajuće objašnjeni... Vrste i oblici padalina, mjerenje padalina na jednom mjestu, na određenoj površini uz pomoć radara, intenzitet, trajanje, učestalost i vjerojatnost pojave padalina, mokra i suha razdoblja, vremensku promjenjivost i prostornu varijabilnost padalina. Društveno-gospodarski utjecaji, posebno urbanizacije na količinu i raspodjelu padalina.

U 9. poglavlju (271—312) Dr. Andreas HERRMAN profesor na institutu za geografiju odjel fizičke geografije i hidrologije, tehničkog Univerziteta u Braunschweigu i Dr. Michael KUHN profesor na Institutu za meteorologiju i geofiziku Sveučilišta u Innsbrucku obradili su »**Snijeg i led**«. Hidrološki

pojmovi snijega, toplinska i hidraulička svojstva sniježnog pokriva, zgušnjavanje snijega i stvaranje leda (metamorfoza)... Ledenjaci, ledeni pokrovi (inlandeis) i led na pličacima.

»**Intercepcija**« je naslov 10. poglavlja (313—326). Prof. Dr. Horst BRÉCHTEL, šef ogledne stanice za šume, (Hannoversch-Münden), poslije definicije vrlo sažeto je izložio utjecaj različitih vrsta vegetacije na veličinu intercepcije i primjenu tih rezultata u hidrološkim analizama.

U 11. poglavlju (327—372) »**Isparivanje**« predočene su metode određivanja, objašnjene su sve vrste evaporacije i ukazano je na njihovo značenje u hidro procesima (Prof. Dr. Albert BAUMGARTNER, München).

»**Procjeđivanje i vlažnost tla**« naslov je 12. poglavlja (373—403). Dr. Paul BENECKE, profesor na Institutu za tloznanstvo i održavanje šuma Sveučilišta u Göttingenu ukazao je ponajprije na raznolikosti između procjeđivanja i vlažnost tla, a potom je odredio ulogu i značenje pojedinih vrsta tala u tim specifičnim procesima.

U 13. poglavlju (404—461) Dr. Gerhard EINSELE, profesor na Institutu i Muzeju za geologiju i paleontologiju Sveučilišta u Tübingenu, obradio je temeljito »**Vodu u podzemlju**«. Na temelju hidrogeološke funkcije stijena ustanovio je više vrsta vode u podzemlju, u granitno-gnajsom kompleksu, u kompaktnim slabo trošivim sedimentima, u lako trošivim laporastoglinovitim naslagama i u topljivim stijenama (karbonati, gips, sol, anhidrit...) na kojima je razvijen krški reljef.

»**Otjecanje**« je najopsežniji naslov 14. poglavlja (462—537) kojega je obradio Prof. Dr. Hans-Jürgen LIEBSCHER (Koblenz). Prikaz je iscrpno i dokumentirano dat ponajprije u sklopu porječja. Na proces otjecanja vode utječu prirodno-geografski uvjeti dotične sredine istodobno i društvenogospodarski čimbenici odgovarajuće razvojne etape.

»**Jezera**« su predmet 15. poglavlja (538—569) kojega je napisao Dr. MICHLER iz Instituta za geografiju Sveučilišta u Münchenu. Poslije definicije osnovnih pojmova obrađene su glavne hidrometrijske veličine i raši-

renost jezera. Posebno su razrađena dinamička svojstva jezerske vode, mogućnosti uskladištenja golemih količina toplinske energije u jezerima i utjecaj na klimu okoliša.

Posljednje 16. poglavlje (570—610) »Hidrologija obala« obradio je Dr. Hans RHÖDE (Halstenbek).

Obvezatno uvođenje SI-jedinica (međunarodnih standarda) zahtijevalo je promjene u obilježavanju uobičajenih simbola za odgovarajuće hidroveličine. Primjerice *A* je bio simbol za *visinu otjecanja* (Abflusshöhe) a sada je *A* (Area) oznaka za površinu (Fläche)... Najveća promjena nastala je u obilježavanju simbola temeljnog obrasca vodne bilance. Preuzeti su simboli iz anglosaksonskog govornog područja. *Visina padalina* (h_v) piše se s **P** (Precipitation), *visina isparivanja* (h_v) s **E** (Evaporation), *visina otjecanja* (h_a) s **R** (Runoff) i *promjenljivi član jednadžbe* (h_a) piše se sada s **S** (Storage-Use). Zbog ograničenog broja simbola (»Formelzeichen«) za različite veličine (Grösse) upotrebljene su ponekad sporazumno ista slova, ali jedinične vrijednosti (Einheit) ponajčešće su različite.

Opća hidrologija namijenjena je geoznanstvenicima, prirodoslovcima i tehničkim stručnjacima inženjerskih znanosti kojima je **voda** objekt istraživanja. Prva knjiga Opća, kvantitativna hidrologija za studente je vrstan sveučilišni udžbenik, a znanstvenicima i stručnjacima u praksi vodeće i kapitalno djelo.

Josip Riđanović

Arthur Morris: South America, Hodder and Stoughton, London — Sydney — Auckland — Toronto, 3. izdanje, 1990., 285 str.

U knjižnicu Geografskog odjela stiglo je najnovije izdanje knjige »South America« autora A. Morrisa, sveučilišnoga profesora na University of Glasgow. Autor u predgovoru ovom, trećem izdanju, (prvo izdanje 1979) ističe da su njegove ideje u odnosu na neke teme sazrele, a da je prikupio i nove podatke.

Knjiga je podijeljena u dva poglavlja, općegeografsko i regionalno geo-

grafsko. U prvom poglavlju obrađene su slijedeće teme: Fizička geografija, povijesni pregled, poljoprivreda, industrija, stanovništvo, geopolitičke teme te teme o razvojnim planovima pojedinih zemalja. Pojedini dijelovi prvog poglavlja donose najnovija saznanja o određenoj problematici. Tako se ističu ekološki sadržaji, problematika urbanog razvoja i modela, geopolitički sadržaji itd. Neki noviji procesi u pojedinim regijama obrađeni su u drugom, regionalnom dijelu (npr. novi pothvati u iskorištavanju hidroenergije, problemi razvoja u Amazoniji i dr.). Autor je iznio regionalnu podjelu Južne Amerike na: *The Highland Core* — visočje (Peru, Bolivija), *The Middle Latitudes* — zemlje umjerenog pojasa (Argentina, Urugvaj, Paragvaj i Čile), *Brasil and the Guianas* (Brazil, Gvajana, Surinam, Francuska Gvajana) i *The Tropical Highlands* — tropsko visočje (Ekvador, Kolumbija, Venecuela). Unutar te podjele, odnosno razmatranja pojedinih država slobodno su obrađivani pojedini istaknuti problemi, dakle autor se nije držao stroge uobičajene forme. Tekstovi su popraćeni brojnim fotografijama (43) i grafičkim priložima (57) koje želimo posebice istaći zbog njihove svrhovitosti i sadržajnosti. Popis tih priloga dan je na početku knjige. Poseban dodatak su bibliografija, indeks i riječnik portugalskih i španjolskih izraza. Zaključno možemo navesti izvadak iz predgovora u kojem autor ističe: Suprotno općem mišljenju čitatelja izvan latinskoameričkog kruga po kojem je Južna Amerika kulturno i gospodarski pa i politički razmjerno homogena cjelina, namjera je autora da pokaže sve raznolikosti ovoga kontinenta.

Danijel Orešić

UJMA-revija za vprašanja varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, br. 5, 1991., Republiški štab za CZ in Republiški sekretariat za ljudsko obrambo, Ljubljana, 1991., 288 str.

Prvi južnoslavenski časopis za pitanja prirodnih nepogoda i drugih nesreća, koji izlazi jednom godišnje, u svom petom broju donosi osamdesetak što većih, što manjih članaka razne tematike. Ono zbog čega ističemo ovaj broj jest veći broj članaka o uz-

rocima i posljedicama velikih poplava 1990. godine, prvenstveno u Sloveniji. Većina od njih odnosi se na savsku dolinu, a jedan obrađuje i širu okolicu Zagreba (J. Riđanović, i Lj. Tropan: »Visoki vodni val in poplave Save 1990. na širem območju Zagreba«). Tekstovi, koji su kratki i jezgroviti, bogato su popraćeni fotografijama te grafičkim priložima. Svi su na zavidnoj stručnoj i tehničkoj razini. Osim hidroloških sadržaja, niz je drugih, kvalitetnih priloga na temu potresa, onečišćenja i zaštite okoliša, požara. Nastoje se prenjeti iskustva koja su stečena u borbi protiv nepogoda i nesreća. Časopis preporučujemo svim geografima, kojima će većina tema biti zanimljiva i korisna.

Danijel Orešić

Geomorfologija in geoekologija, zbornik referatov 5. znanstvenog posvetovanja geomorfologa Jugoslavije, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Ljubljana, 1990, 1 — 308 .

Geomorfologija in geoekologija zbornik je referata sa 5. znanstvenog skupa geomorfologa Jugoslavije održanog u Krškima od 18. — 23. lipnja 1990. Skup je okupio nemali broj — 45 geomorfologa, većinom geografa, ali i geologa, dok je u zborniku tiskano 38 referiranih radova. Nakon simpozijuskog dijela skupa sazvana je i zasjedala Potkomisija za geomorfologiju SGDJ.

Sam naziv skupa i zbornika ukazuje nam na željenu tematsku orijentaciju ka (geo)ekologiji. Naime, stav je bio organizatora skupa i urednika zbornika da se jugoslavenska geomorfologija nužno mora pridružiti novom trendu u razvoju svjetske geomorfologije koja se sve više uključuje u interdisciplinarno proučavanje čovjekove okoline. Međutim, u nas su još zasad takva istraživanja razmjerno skromnih razmjera, stoga ni njihova zastupljenost u zborniku nije drugačija.

Zbornik je podijeljen na šest tematskih sklopova: 1. geomorfologija, prirodne nepogode i čovjek, 2. geo-

morfologija i voda, 3. recentni geomorfološki procesi, 4. metode geomorfološkog proučavanja, 5. tercijarna i kvartarna geomorfologija, 6. geomorfologija i geološke strukture. Obzirom da je godina održavanja ovog skupa ujedno i stota obljetnica rođenja nedvojbeno najznačajnijeg slovenskog geografa Antona Melika, to je i u prvom uvodnom referatu P. Habič istakao prinos A. Melika jugoslavenskoj geomorfologiji i karstologiji. Cijeli uvodni sklop posvećen je slovenskoj geomorfološkoj problematici. A. Kranjc, u spomen na J. Valvasora, koji je posljednje dane svog života proživio u skromnoj kućici upravo u Krškima, a povodom nedavne 300-te godišnjice izdanja njegova životnog djela i skorašnje 300-te godišnjice njegove smrti, analizira geomorfološke elemente u »Slavi vojvodine Kranjske (1689)«. M. Šifrer daje pregled razvoja reljefa u Sloveniji u svjetlu klimatske geomorfologije, a D. Perko razvija kompleksnu metodologiju geoekološkog istraživanja za područje Krške kotline, koji je i jedini, u pravom smislu geoekološki rad u ovom zborniku.

U prvom tematskom sklopu ističe se raznolikost tema o odnosu reljefa, prirodnih nepogoda i čovjeka. I. Gams ukazuje na neotektonsku podlogu većih poplavnih područja Jugoslavije, K. Natek govori o klizištima, a M. Natek o mikroreljefu i melioracijama. Odnos reljefa i naseljenosti promatra D. Perko, a o inženjersko-geomorfološkom istraživanju u okviru prostornog planiranja (za šibenski prostor) govore A. Bognar i D. Perica. Na potrebu klasifikacije planina za potrebe turizma ukazuje S. M. Stanković, a M. Bricelj analizira ulogu Save u gospodarskom razvoju Spodnjeg Posavja.

Drugi tematski sklop donosi samo dvije teme: J. Riđanović ističe hidromorfološke specifičnosti Boke Kotorske, dok M. Brilly i M. Gorišek razrađuju određene hidrološke modele podzemne vode.

Treći tematski sklop donosi niz prikaza analize različitih recentnih geomorfoloških procesa. A. Kranjc obrađuje recentne fluvijalne jamske sedimente. P. L. Manojlović i N. Živano-

vić bave se kemijskom erozijom. J. Zumer analizira recentni razvoj klifova na obali Istarske Slovenije, a S. Belij tufure na M. Rusoliji i soliflukcijski tip riječnih dolina.

Četvrti tematski sklop posvećen metodologiji daje nam prikaze i kritičke osvrte nekih specijalnih geomorfoloških metoda, međutim radovi s područja metodologije geokoloških istraživanja ovdje izostaju. U. Premru diskutira o metodi daljinskih istraživanja, geomorfologiji i tektonici, M. Gabrovec govori o mogućnostima uporabe digitalnog modela reljefa u proučavanju klizišta. A. Saler (za porječje Voćinke, Vojlovice i Čačavice) i D. Orešić (za dio porječja Lonje) raspravljaju o primjeni metode izodefa uz odgovarajuće kritičke napomene.

U petom tematskom sklopu naći ćemo glacioloških i karstoloških tema. J. Kunaver obrađuje kasnoglacialne morene u najvišim dijelovima posoških Julijskih Alpa, te daje pokušaj njihove datacije. V. Pohar nam postavlja pitanje: Što se lovilo u Dolenjskoj u ledeno doba? Dolaze potom još dvije teme o kršu Dolenjske (N. Zupan, S. Šebela), te dvije teme o velebitskom kršu (D. Perica, M. Saletto). A. Mihevc ukazuje na neke morfološke značajke kontaktnog krša Pivške kotline, B. Jevšenak govori o morfogenezi područja Prekornice, a D. Gavrilović o tragovima zasipanja dolina u pećinama Srbije.

U šestom tematskom sklopu treba svakako istaći pregledni rad A. Bognara o geotektonskoj evoluciji i temeljnim struktornomorfološkim osobinama Dinarida. Preglednog je karaktera i rad V. Kleina o lučnim geomorfološkim pojasovima Zemljine kore u Jugoslaviji. Slijede dvije teme o tektonici i geotektonskoj pripadnosti Krške kotline (M. Pleničar, T. Verbič). Na kraju nalazimo rad D. Mihaljevića i B. Fürst posvećen strukturalno-geomorfološkoj (mikro)regionalizaciji (za područje Vukomeričkih gorica).

Konačno, potrebno je naglasiti da je cjelokupna oprema zbornika; tehnička, grafička i likovna, na zaista zavidnoj razini. Glavni i tehnički urednik je mr. Karel Natek, a likovni oblikovatelj mr. Drago Perko.

Borna Fürst-Bjeliš

Geographical Papers 7
Department of Geography
University of Zagreb, Zagreb 1989,
206 stranica, 66 slika, 28 tablica

Geographical papers broj 7 sadrži radove raspravljane na trećem hrvatsko-mađarskom kolokviju, koji je održan u Zagrebu, Lošinj i otoku Susku od 3 do 5. listopada 1986. godine. Na kolokviju su sudjelovali članovi Geografskog zavoda sveučilišta Eötvös Loránd iz Budimpešte, pod vodstvom profesora András Székely, članovi Geografskog odjela Sveučilišta u Zagrebu, pod vodstvom profesora Ivana Crkvenčića i Andrije Bognara. Na kolokviju je raspravljano o fizičko-geografskim (8 referata) i socio-geografskim procesima (7 referata) u Republici Hrvatskoj i NR Mađarskoj. U okviru fizičko-geografske sekcije A. Bognar, V. Klein, R. Tončić-Gregl, A. Šercelj, Z. Majdalenić i M. Culiberg pišu o geomorfološkim i kvartargeološkim osobinama otoka Suska. Analizirajući vertikalne profile kvartarnih naslaga utvrđuju njihov sastav, postanak i starost.

A. Székely raspravlja o prirodi i opsegu periglacialnog oblikovanja u mađarskim planinama, izračunavši da je u jednom od drenažnih basena Márte »krajem pliocena prosječna visina područja bila viša za 42 metra, dok su doline postale šire za 50 do 100 metara. U metodološkom smislu osobito je zanimljiv članak »Određivanje vrijednosti okoliša u području Pilis-Visegradskog gorja« autora L. Gáldi., Gy. Miczek, S. Papp, A. Sánta koji na primjeru spomenutog gorja obrađuje problematiku ekološkog kartiranja.

V. Klein i A. Saler na osnovi nekih numeričkih pokazatelja energije reljefa podmorja Jadrana dolaze do zaključka da se reljefna energija dna Jadranskog mora, uz lokalna odstupanja povećava s porastom prosječne dubine dna idući od sjeverozapada ka jugoistoku.

L. Zambo piše o kartiranju erozije tercijskih i kvartarnih tala u pošumljenom krškom području, a A. Nemerkenyi o pokušaju klasifikacije baldera u skladu s morfogenetskim i morfološkim stajalištima.

Gy. Miczek i L. Zambo na primjerima iz Srednje Amerike i Južne Kine pišu o razvoju i transformaciji krškog reljefa u tropima, smatrajući da su se analogni oblici tropskog krša mogli naći i na području Aggtelek krša u Mađarskoj tokom tercijara.

I. Lerner piše o novim mogućnostima geomorfološkog kartiranja pomoću nove generacije satelitskih sistema za daljinska istraživanja, a A. Hevesi o sistematizaciji krša oblikovanog hladnom vodom. U okviru sociogeografske sekcije B. Sárfalvi piše o utjecaju odvajanja mjesta stanovanja i ra-

da na razvoj seoskih naselja, N. Stražičić o primjeru suprotnih tendencija kretanja broja stanovnika na otocima Cresu i Lošinju u poslijeratnom razdoblju, N. Szegedi o geografskom vrednovanju šuma kao prirodnih izvora, A. Malić i D. Feletar o uređenju zemljišta u općini Našice, H. Turk o rasporedu i osobinama stanova i kuća za odmor na otoku Rabu i M. Polinszky o regionalnim razlikama u sekundarnoj edukaciji muškaraca i žena u NR Mađarskoj.

Darko Mihaljević